

U Z N E S E N I E

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci žalobcov **1/ R. R.**, bývajúceho v L., **2/ P. R.**, bývajúceho v T., oboch zastúpených JUDr. R. E., advokátkou Advokátskej kancelárie so sídlom v L., proti žalovanému **R. J.**, bývajúcemu v L., **o určenie, že dôvody vydedenia nie sú dané**, vedenej na Okresnom súde Lučenec pod sp.zn. 8 C 117/2004, o dovolaní žalobcov proti rozsudku Krajského súdu v Banskej Bystrici z 29. septembra 2009 sp.zn. 17 Co 200/2009, takto

r o z h o d o l :

Rozsudok Krajského súdu v Banskej Bystrici z 29. septembra 2009 sp.zn. 17 Co 200/2009 **z r u š u j e** a vec mu vracia na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e

Okresný súd Lučenec (súd prvého stupňa) rozsudkom z 29. apríla 2009 č.k. 8 C 117/2004-107 zamietol žalobu, ktorou sa žalobcovia domáhali určenia, že nie sú dané dôvody ich vydedenia uvedené v listine o vydedení napísanej dňa 3. októbra 2003 poručiteľom P. R.. Prvostupňový súd dospel k záveru, že žalobcovia neosvedčili naliehavosť právneho záujmu na nimi požadovanom určení v zmysle § 80 písm. c/ Občianskeho súdneho poriadku, zákona č. 99/1963 Zb. v znení neskorších predpisov (O.s.p.); v čase vyhlásenia rozhodnutia totiž už bolo osvedčením o dedičstve vyriešená otázka vlastníctva majetku poručiteľa v prospech žalovaného.

Na odvolanie žalobcov Krajský súd v Banskej Bystrici (odvolací súd) rozsudkom z 29. septembra 2009 sp.zn. 17 Co 200/2009 potvrdil napadnutý rozsudok súdu prvého stupňa. Dospel k záveru, že žaloba žalobcov o určenie, že nie sú dané dôvody ich vydedenia, bola zamietnutá správne, jej zamietnutie ale odôvodňovali iné zistenia a skutočnosti než ustálil súd prvého stupňa. Podľa odvolacieho súdu žalobu bolo treba zamietnuť z dôvodu, že žalobcovia na jej podanie neboli odkázaný v zmysle § 175k ods. 2 O.s.p. súdom

prejednávajúcim dedičstvo. Uviedol, že „sporový súd je preto právomocný konať len vtedy, ak existuje takýto odkaz (vo forme uznesenia dedičského súdu), pričom už neskúma existenciu naliehavého právneho záujmu (nejde o žalobu podľa ust. § 80 písm. c/ O.s.p.)“. Dodal, že žalobcovia pri prejednaní dedičstva uznali, že dôvody vydedenia sú dané, a nebol tu teda ani dôvod na postup podľa § 175k ods. 2 O.s.p. Žalobcovia prestali byť účastníkmi dedičského konania; nemôžu sa tak úspešne domáhať určenia, že nie sú dané dôvody ich vydedenia, a ani vydania dedičstva v zmysle ustanovenia § 485 Občianskeho zákonníka.

Proti uvedenému rozsudku odvolacieho súdu podali žalobcovia dovolanie. Navrhli napadnuté rozhodnutie i rozhodnutie súdu prvého stupňa zrušiť a vec vrátiť súdu prvého stupňa na ďalšie konanie. Uviedli, že ich dovolanie je prípustné podľa ustanovenia § 237 písm. f/ O.s.p., pretože postupom súdov im bola odňatá možnosť konať pred súdom. Dovolanie odôvodnili aj tým, že napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci. Podľa žalobcov odvolací súd nesprávne ustálil, že v dedičskom konaní uznali, že dôvody ich vydedenia sú dané. Taký záver odvolacieho súdu nemá oporu v dedičskom spise. V dôsledku zlého posúdenia predpokladov podania žaloby súdy potom už o veci samej nekonali a o nej nerozhodli.

Žalovaný sa k dovolaniu písomne nevyjadril.

Najvyšší súd Slovenskej republiky, ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O.s.p.), po zistení, že dovolanie podali včas účastníci konania (§ 240 ods. 1 O.s.p.) zastúpení advokátom (§ 241 ods. 1 O.s.p.), proti rozhodnutiu, ktoré možno napadnúť týmto opravným prostriedkom (§ 238 ods. 1 O.s.p.), preskúmal napadnutý rozsudok odvolacieho súdu bez nariadenia dovolacieho pojednávania, keďže to nepovažoval za potrebné (§ 243a ods. 1 O.s.p.), a dospel k záveru, že dovolanie je dôvodné.

V zmysle § 241 ods. 2 O.s.p. môže byť dovolanie podané iba z dôvodov, že a/ v konaní došlo k vadám uvedeným v § 237 O.s.p., b/ konanie je postihnuté inou vadou, ktorá mala za následok nesprávne rozhodnutie vo veci a c/ rozhodnutie spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci. Dovolací súd je viazaný nielen rozsahom dovolania, ale i v dovolaní uplatnenými dôvodmi. Obligatórne (§ 242 ods. 1 O.s.p.) sa zaoberá procesnými vadami uvedenými v § 237 O.s.p. a tzv. inými vadami konania, pokiaľ mali za následok nesprávne rozhodnutie vo veci.

Vzhľadom na zákonnú povinnosť vyplývajúcu z § 242 ods. 1 druhá veta O.s.p. sa dovolací súd zaoberal najskôr otázkou, či konanie nie je postihnuté niektorou z väd vymenovaných v § 237 O.s.p. (t.j. či v danej veci nejde o prípad nedostatku právomoci súdu, nedostatku spôsobilosti byť účastníkom konania, nedostatku riadneho zastúpenia procesne nespôsobilého účastníka, o prekážku veci právoplatne rozhodnutej alebo už prv začatého konania, prípad nedostatku návrhu na začatie konania tam, kde konanie sa mohlo začať len na takýto návrh, prípad odňatia možnosti účastníka pred súdom konať, alebo prípad rozhodovania vylúčeným sudcom či súdom nesprávne obsadeným).

Dovolací súd dospel k záveru, že konanie odvolacieho súdu je v danom prípade postihnuté procesnou vadou podľa § 237 písm. f/ O.s.p.

Základné právo na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len ústava) zaručuje, že každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

Článok 46 ods. 1 ústavy je primárnou ústavnou bázou pre zákonom upravené konanie súdov a iných orgánov Slovenskej republiky príslušných na poskytovanie právnej ochrany, a tým aj „bránou“ do ústavnej úpravy jednotlivých aspektov práva na súdnu a inú právnu ochranu zakotvených v siedmom oddiele druhej hlavy ústavy (čl. 46 až 50). Zároveň podľa čl. 46 ods. 4 ústavy podmienky a podrobnosti o tejto ochrane ustanoví zákon, resp. v zmysle čl. 51 ods. 1 ústavy je možné domáhať sa práv podľa čl. 46 ústavy len v medziach zákonov, ktoré tieto ustanovenia vykonávajú (I. ÚS 56/01). V obsahu základného práva podľa čl. 46 ods. 1 a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (I. ÚS 304/06).

Do obsahu základného práva na súdnu ochranu patrí aj ochrana, ktorá sa účastníkovi konania poskytuje v dovolacom konaní, t. j. v konaní, v ktorom sa na základe mimoriadneho opravného prostriedku domáha ochrany pred dovolacím súdom z dôvodov, ktoré výslovne upravuje procesné právo. Jedným z takých dôvodov je aj odňatie možnosti konať pred súdom (§ 237 písm. f/ O.s.p.), pod ktorým pochybením súdu sa rozumie postup súdu, ktorým znemožnil účastníkovi realizáciu tých procesných práv, ktoré mu Občiansky súdny poriadok

dáva (napr. právo zúčastniť sa pojednávania, robiť prednesy, navrhovať dôkazy, vyjadrovať sa k vykonaným dôkazom i k právnej stránke veci a pod.)

Do obsahu základného práva na súdnu ochranu patrí právo každého na to, aby sa v jeho veci rozhodovalo podľa relevantnej právnej normy, ktorá má základ v platnom právnom poriadku Slovenskej republiky alebo v takých medzinárodných zmluvách, ktoré Slovenská republika ratifikovala a boli vyhlásené spôsobom, ktorý predpisuje zákon. To platí aj pre výklad a používanie procesnoprávných predpisov.

Vydaniu rozhodnutia súdu musí predchádzať zákonné konanie (fair proces), t. j. taký postup súdu, v ktorom je zabezpečená spravodlivá ochrana práv a oprávnených záujmov účastníkov. Na zabezpečenie tejto ochrany priznáva Občiansky súdny poriadok účastníkovi procesné práva, medzi ktoré patrí aj právo vyjadrovať sa k tvrdeným skutočnostiam, navrhovať dôkazy na ich vyvrátenie a vyjadrovať sa aj k právnym dôsledkom z nich vyplývajúcim. Ide o procesné práva, ktoré môže účastník uplatniť nielen v konaní na súde prvého stupňa, ale aj v odvolacom konaní. Realizácia týchto práv v odvolacom konaní je však znemožnená, ak odvolací súd sa síce stotožní s konečným záverom súdu prvého stupňa o neopodstatnenosti žaloby, ale svoje rozhodnutie založí na právnych záveroch vychádzajúcich zo skutočností s ktorými sa prvostupňový súd vo svojom rozhodnutí nezaoberal a ku ktorým sa neúspešný žalobca nevyjadroval, pretože k tomu nemal dôvod.

V prejednávanej veci odvolací súd na rozdiel od súdu prvého stupňa zaujal názor, že žalobe o určenie, že tu nie sú dôvody vydedenia žalobcov nebolo možné vyhovieť, keďže „dedičský súd“ neodkázal žalobcov v zmysle § 175k ods. 2 O.s.p. na uplatnenie ich práv žalobou na „sporovom súde“. Mal za to, že „sporový súd je preto právomocný konať len vtedy, ak existuje takýto odkaz (vo forme uznesenia dedičského súdu), pričom už neskúma existenciu naliehavého právneho záujmu (nejde o žalobu podľa ust. § 80 písm. c/ O.s.p.)“. Dodal, že žalobcovia pri prejednaní dedičstva uznali, že dôvody vydedenia sú dané, a nebol tu teda ani dôvod na postup podľa § 175k ods. 2 O.s.p. Žalobcovia tak prestali byť účastníkmi dedičského konania; nemôžu sa tak úspešne domáhať určenia neexistencie dôvodov vydedenia a ani vydania dedičstva v zmysle ustanovenia § 485 Občianskeho zákonníka.

Odvolací súd v porovnaní s rozsudkom súdu prvého stupňa založil svoj rozsudok na právnom závere o nedostatku zákonného predpokladu konania „sporového súdu“ o žalobe. So zreteľom na priebeh a výsledky konania na súde prvého stupňa, ktorý sa výlučne zaoberal

(z právneho hľadiska) len procesnou prípustnosťou žaloby bez toho, aby pristúpil aj k vecnému prerokovaniu prípadu, a to aj napriek zamietnutiu žaloby, bolo legitímne očakávanie, že v odvolacom konaní budú prerokovávané len otázky, ktoré viedli súd prvého stupňa k zamietnutiu žaloby (t.j. otázky procesnej prípustnosti žaloby v zmysle § 80 písm. c/ O.s.p.). Vyriešenie procesnej prípustnosti žaloby podľa § 80 písm. c/ O.s.p. totiž prioritne pri správnom právnom postupe súdu predchádza postupu súdu pri hodnotení vecnej stránky prípadu. Tým, že odvolací súd svoje rozhodnutie „nečakane“ založil na iných právnych záveroch než súd prvého stupňa, bolo žalobcom 1/ a 2/ odňaté právo namietat' správnosť (novo zaujatého) právneho názoru na inštančne vyššom súde. Odvolací súd vyvodil svoj (iný) právny záver zo skutočností, ktoré súd prvého stupňa výslovne právne neposudzoval, resp. nevyhodnotil v neprospech žalobcov ani žalovaného. Žalobcovia 1/ a 2/ teda už pri podávaní riadneho opravného prostriedku nemali možnosť namietat' a zdôvodňovať prípadné nesprávne právne posúdenie veci súdom prvého stupňa ohľadne vecnej alebo inej stránky prípadu, tak ako ju vyhodnotil a právne uzavrel odvolací súd; žalobcovia 1/ a 2/ sa v dôsledku toho k samotným (iným) právnym záverom odvolacieho súdu nemali možnosť vyjadriť a predložiť prípadne aj také dôkazy, ktoré sa z hľadiska doterajších právnych záverov súdu prvého stupňa nejavili významnými, avšak z hľadiska právnych záverov odvolacieho súdu boli rozhodujúce. Tým, že odvolací súd tak nepostupoval, znemožnil žalobcom 1/ a 2/ realizáciu ich procesných práv, svojím postupom zaťažil konanie procesnou vadou v zmysle § 237 písm. f/ O.s.p. Znemožnenie realizácie procesných práv účastníka v takomto prípade je prakticky dôsledkom nerešpektovania zákonného princípu dvojínštančnosti občianskeho súdneho konania odvolacím súdom.

Z uvedených dôvodov dospel dovolací súd k záveru, že procesný postup odvolacieho súdu zavŕšený dovolaním napadnutým rozsudkom, ktorým bol potvrdený rozsudok súdu prvého stupňa o zamietnutí žaloby, je zaťažený vadou podľa § 237 písm. f/ O.s.p., existencia ktorej je vždy dôvodom pre zrušenie dovolaním napadnutého rozhodnutia. Najvyšší súd Slovenskej republiky preto zrušil rozsudok odvolacieho súdu a vec vrátil Krajskému súd v Banskej Bystrici na ďalšie konanie (§ 243b ods. 2 a 3 O.s.p.).

S prihliadnutím na dôvod, pre ktorý dovolací súd zrušil rozsudok odvolacieho súdu, nezaoberal sa vecnou správnosťou napadnutého rozhodnutia (§ 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p.). Napriek tomu, dovolací súd pre ďalšie konanie, na ktoré sa vec vracia, poznamenáva, že v danom prípade súd prejednávajúci dedičstvo žalobcov skutočne neodkázal v zmysle

ustanovenia § 175k ods. 2 O.s.p., aby si svoje právo uplatnili na súde, toto zistenie však v žiadnom prípade nemá za následok, že „sporový súd“ nebude „právomocný“ na prejednanie ich žaloby, a takúto ich žalobu musí zamietnuť (nedostatok právomoci súdu, ako nedostatok jednej z procesných podmienok, je naostatok dôvodom zastavenia konania, a nie zamietnutia žaloby). Ak určovacia žaloba nemá oporu v ustanovení § 175k ods. 2 O.s.p. alebo zneniu tohto ustanovenia nezodpovedá, treba na ňu klásť rovnaké požiadavky ako na iné určovacie žaloby; v takom prípade je preto žalobca povinný tvrdiť a preukázať skutočnosti, z ktorých vyvodzuje naliehavý právny záujem na požadovanom určení (§ 80 písm. c/ O.s.p.).

V novom rozhodnutí rozhodne súd znova o trovách pôvodného a dovolacieho konania (§ 243d ods. 1 O.s.p.).

P o u č e n i e : Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 11. novembra 2010

JUDr. Ladislav G ó r á s z, v.r.
predseda senátu

Za správnosť vyhotovenia : Bc. Patrícia Špacírová